

Ambachten

LAB

HANDBOEK

KENNISCENTRUM
IMMATERIEEL
ERFGOED
NEDERLAND

Inhoud

3 Voorwoord

4 Achtergrondinformatie

- Aanleiding
- Methodiek
- AmbachtenLab in het kort
- Wat doet AmbachtenLab?
- Vorm en duur
- Lab-partners
- Materieel en immaterieel erfgoed
- Het museum als Lab
- Doelstellingen
- Eén Lab, vijf resultaten
- Deelnemers
- Ambachtslieden
- MBO-studenten
- Kunstenaars
- Ontwerpers

12 Handleiding

- Checklist AmbachtenLab

18 Bijlagen

19 Colofon

Voorwoord

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland heeft in 2018 het initiatief genomen voor het AmbachtenLab in het Nederlands Openluchtmuseum. Hiermee werd aangesloten bij de oproep van minister Ingrid van Engelshoven in haar visiebrief 'Cultuur in een open samenleving' (maart 2018) om nieuw gebruik van oude ambachten te stimuleren.

Met vier Labs in de pilotfase (tussen september 2018 en maart 2019) hebben we een methodiek ontwikkeld waarbij ambachtslieden in samenwerking met kunstenaars/ontwerpers en MBO-studenten innovatie van het ambacht van allerlei kanten kunnen onderzoeken. In maart 2019 vond een evaluatie plaats waarbij alle deelnemers van de Labs waren uitgenodigd om hun ervaringen te delen. Op basis daarvan hebben we nog enkele aanpassingen aan de methodiek gedaan.

In dit handboek (versie 1.0), bedoeld voor musea die met het AmbachtenLab willen gaan werken, worden de methodiek, de deelnemers en hun rol in de onderlinge samenwerking beschreven. Daarnaast worden de doelstellingen uiteengezet en hoe deze te realiseren zijn. We illustreren dit handboek met foto's van alle vier Labs uit de pilotfase*. Bij de methodiek wordt specifiek de opbouw van het Lab 'Stoelenmatten' in beeld gevolgd.

We ontvangen graag feedback op dit handboek. Op basis van ervaringen in andere musea hopen we komende jaren de methodiek van het AmbachtenLab verder te ontwikkelen en weer te delen met participerende musea, die willen bijdragen aan duurzame vernieuwing van ambachten.

— Leo Adriaanse, directeur

KENNISCENTRUM IMMATERIEEL
ERFGOED NEDERLAND

Ambachtslieden kunnen in samenwerking met kunstenaars/ontwerpers en studenten vernieuwing van een ambacht onderzoeken

AmbachtenLab 'Stoelenmatten'

AmbachtenLab 'Papierknipkunst'

* LABS UIT DE PILOTFASE

1. AmbachtenLab **Stoelenmatten** met ambachtsman Rien Stuijts (De Stoelenmatter, Zundert), ambachtsvrouw Marringje van der Dragt (stoelenmatter in opleiding), Kees Heurkens (ontwerper, Studio Yksi, Eindhoven) en Maarten Strang (ontwerper, Arnhem).
2. AmbachtenLab **Papierscheppen** met ambachtsman Leo Hoegen (De Papierderij, Utrecht) en Sabine Zwikker (beeldhouwer/ontwerper, Zutphen).
3. AmbachtenLab **Fries houtsnijwerk** met ambachtsman Erno Korpershoek (Atelier Het Snijpunt, De Knipe), E. Pietersen (beeldhouwer/illustrator, Zepworks, Arnhem) en Mieke Lucia (ontwerper in textiel, Studio Mieke Lucia, Arnhem).
4. AmbachtenLab **Papierknipkunst** met ambachtsman Henk Kapitein (papierknipkunstenaar, Urk), Rinke Nijburg (beeldend kunstenaar, Arnhem), Marieke Meijer (illustratie en design, Arnhem) en Melissa van Limburg (student Creatieve Industrie bij ROC RijnIJssel in Arnhem).

Achtergrondinformatie

Aanleiding

Het AmbachtenLab is ontstaan op verzoek van ambachtsmensen. Een aantal ambachten is bijgeschreven in de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Het Kenniscentrum organiseert jaarlijks inspiratiedagen voor beoefenaars van in deze Inventaris bijgeschreven vormen van immaterieel erfgoed. Tijdens deze dagen worden gerichte gesprekken met het erfgoedveld gevoerd. Daarbij merkte het Kenniscentrum afgelopen jaren dat er, zeker bij de huidige generatie ambachtslieden, behoefte is aan advisering en ondersteuning om aan te sluiten bij deze tijd en toekomst te geven aan hun ambacht.

Gelukkig is er de laatste jaren weer sprake van een toegenomen aandacht voor het ambacht en de vaardigheden die daarmee samenhangen. De tijd lijkt rijp om het ambacht weer op het schild te hijsen waar het hoort. Ook minister Ingrid van Engelshoven heeft in haar visiebrief 'Cultuur in een open samenleving' (maart 2018) aangegeven veel belang te hechten aan toekomst voor ambachten en roept op om nieuw gebruik van oude ambachten te stimuleren. Het AmbachtenLab tracht hieraan concrete invulling te geven. Het Kenniscentrum meent dat de ambacht gerelateerde musea in Nederland een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de 'borging' van ambachten* door het AmbachtenLab te faciliteren.

Methodiek

Het doel van het AmbachtenLab is niet het op voorhand ontwikkelen van nieuwe (design)

AmbachtenLab 'Papierscheppen'

Doel van het AmbachtenLab is niet het op voorhand ontwikkelen van nieuwe (design) producten

producten. Het AmbachtenLab is gericht op verkenning; staat aan het vroege begin, de bron van het creatieve proces. Het punt waarop een onbewuste interesse wordt gewekt; een eerste idee oplicht zonder dat er al waarde toevoegingen en concepten over heen liggen. Een proces waarbij wederzijdse interesse en kennisuitwisseling wordt aangewakkerd. Het AmbachtenLab is een methodiek om een samenwerking en interactie tussen verschillende vakgroepen en opleidingen te organiseren die elkaar in de huidige praktijk niet gemakkelijk vinden. En die elkaar soms ook niet meer verstaan, omdat het taalgebruik, het vakjargon, zich alleen lijkt te richten op het eigen vakgebied en de aanpalende vakgebieden niet meer bereikt. Dat terwijl die verschillende vakgroepen elkaar in een onderzoeks- en ontwerpproces juist heel veel kunnen leren.

In de wetenschappelijke literatuur wordt veel aandacht besteed aan het fenomeen creativiteit: een complex en multi-interpreteerbaar begrip. De meest aanvaardbare definitie ervan is op dit moment: *de doelgerichte productie van iets nieuws*. Wellicht bestaan er op het gebied van het creatieve proces een aantal mythen, die het aspect doelgerichtheid wil vermijden.

Maar voor het ontwikkelen van een methodiek is een format en de invulling daarvan van wezenlijk belang. Het creatieve proces dat in een schema te vatten is lijkt de romantische mythe van inspiratie te ontmaskeren. Maar elke fase in het creatieve proces kent zijn valkuilen en hobbels. Voor de deelnemers is het creatieve proces als een wandeltocht zonder kaart of plattegrond. De deelnemers werken in het Lab samen om een onbekend gebied te verkennen. Maar door elkaar te bevragen, ontstaat er een proces, een bruikbare route, een plattegrond.

* Het belang van borgen binnen een museale context, zie pagina 8, het museum als Lab.

Achtergrondinformatie

Er bestaan echter vier invalshoeken om het creatieve proces te benaderen en te beschrijven, namelijk vanuit:

Eigenschappen

Onderzocht wordt welke eigenschappen een creatief persoon nodig heeft om een creatief proces goed te laten verlopen.

Ingrediënten

Er zijn voor creatieve processen modellen ontwikkeld, waarin alle onderdelen of actoren in verhouding tot elkaar beschreven staan.

Stadia

Een kunstenaar doorloopt niet altijd hetzelfde proces. Hij of zij groeit en maakt verschillende stadia door in zijn of haar kunstenaarschap.

Fases

Naast specifieke ingrediënten bevateen maakproces ook altijd een tijdsaspect. Wanneer wordt wat gedaan binnen een creatief proces? We noemen dit de fasen van een maakproces.

AmbachtenLab 'Fries houtsnijwerk'

als verklarende onderlegger willen gebruiken, kun je stellen dat stap 1 van de methodiek van het AmbachtenLab, zoals wij die in onze pilot hebben gehanteerd, fase 1 tot (maximaal) fase 7 van het creatief maakmodel beslaat.

Fase 7 van het creatief maakmodel is het momentum in een creatief proces waarop dat zich vernauwt. In deze fase is het plotseling mogelijk om kaders en voorwaarden te beschrijven waaraan het 'idee' zou moeten gaan voldoen. Fase 7 vormt dus al de opmaat naar een meer definitieve uitwerking en detaillering van een idee of format. Fase 8 tot en met 11 van het creatief maakproces vormen stap 2 binnen de methodiek van het AmbachtenLab.

Zie het diagram van het creatief maakmodel onderaan deze pagina.

Voor het AmbachtenLab hebben we het meer uitgebreide 'creatief maakmodel' van Nirav Christophe uit 2006 als onderlegger gebruikt. Daarin kunnen verschillende aspecten van een onderzoek door verschillende samenwerkende deelnemers tegelijk worden uitgevoerd, hetgeen een stimulerende groepsdynamiek oplevert binnen een Lab.

Dit model verloopt niet lineair, de verschillende fasen kunnen ook verschillende keren of in een andere volgorde plaatsvinden gedurende het proces. Maar wanneer we het model toch

AmbachtenLab in het kort

Het AmbachtenLab is een initiatief van Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland. Het Kenniscentrum is als non-gouvernementele organisatie (NGO) een zelfstandig onderdeel van het Nederlands Openluchtmuseum.

Creatief maakmodel

Nirav Christophe, HKU 2006

fase 1	fase 2	fase 3	fase 4	fase 5	fase 6	fase 7	fase 8	fase 9	fase 10	fase 11
sensatie	realisatie	preparatie	saturatie	frustratie	incubatie	intuïtie	illuminatie	evaluatie	verificatie	acceleratie
eerste ontmoeting en kennismaking met deelnemersteam		uitleg en verkenningen		proefondervindelijk werken		idee voelen	met nieuw deelnemers-team uitgangspunten bespreken		ideeën uitwerken; ideeën toetsen; eindafstemming	

AmbachtenLab STAP 1

AmbachtenLab STAP 2

Achtergrondinformatie

Het Kenniscentrum heeft de opdracht om uitvoering te geven aan het Verdrag inzake Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed (UNESCO 2003; in Nederland geratificeerd in 2012). Ambachtelijke kennis en vaardigheden vormen een onderdeel van immaterieel erfgoed en een van de vijf domeinen binnen het verdrag. Een belangrijke eigenschap van immaterieel erfgoed is dat het mee evolueert met de tijd, en met de generaties die zich het erfgoed eigen hebben gemaakt door er nieuwe betekenissen aan te geven. In het 2003 UNESCO Verdrag staan de beoefenaars van immaterieel erfgoed centraal. Bij het AmbachtenLab zijn het daarom de ambachtslieden die centraal staan.

Het Kenniscentrum onderhoudt, via de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland, veel contact met ambachtslieden en merkte dat er veel behoefte is aan directe ondersteuning op het vlak van toekomst geven (borgen) van hun ambachten. Het doel van het AmbachtenLab is om met de (traditionele) kennis en vaardigheden uit de ambachten aansluiting te zoeken bij de huidige tijd. Innovatie is het middel, en het AmbachtenLab is daarbij de methodiek.

Wat doet AmbachtenLab?

Musea brengen binnen het AmbachtenLab ambachtslieden, studenten uit het vakonderwijs en kunstenaars/ontwerpers met elkaar in contact, om tot een kruisbestuiving te komen. Het Lab wil de verschillende schakels van het productieproces bijeenbrengen om met elkaar innovatieve ideeën te ontwikkelen en uit te werken. Dit gebeurt door middel van kennisuitwisseling in een geconcentreerde werkperiode.

Vorm en duur

De werkvorm voor het AmbachtenLab is een mengvorm tussen een workshop en een denktank. De Labs bestaan uit vijf tot acht wekelijkse ontmoetingen, bijeengebracht en gefaciliteerd door musea. Elk Lab heeft drie tot vijf deelnemers, inclusief de ambachtsman of -vrouw. Elke deelnemer vertrekt vanuit zijn of haar kennis en kunde. De primaire inzet is door

nieuwe samenwerkingsverbanden te organiseren, uitwisseling, kennisoverdracht, experiment en onderzoek van en naar ambachtelijke productiemethoden te stimuleren.

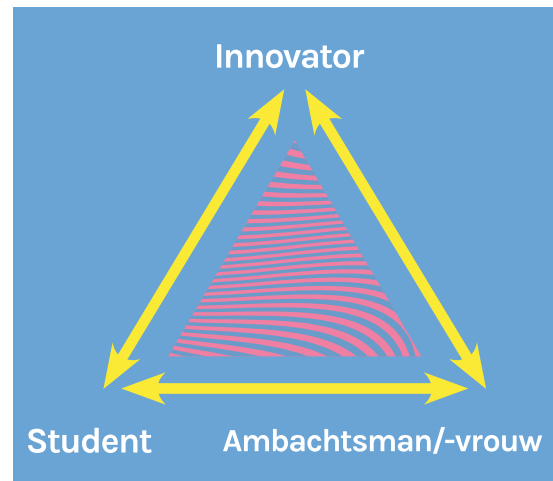
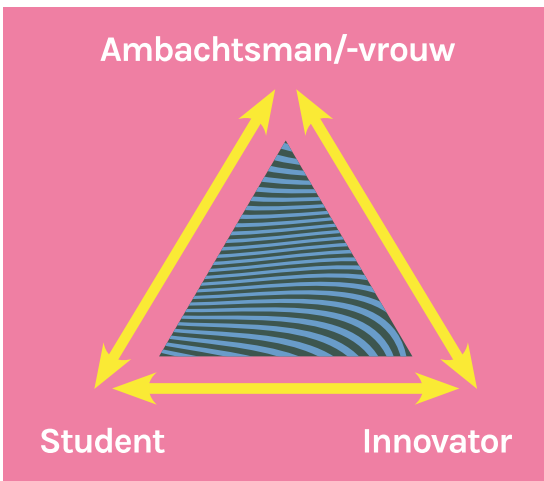
De eerste ontmoeting, de onderlinge kennismaking, vindt elke keer plaats in het organiserende museum. De deelnemers aan het Lab kiezen in overleg met het museum een geschikte werklocatie waar zij het beste uit de voeten kunnen: dat kan wisselend in het museum, bij de ambachtspersoon in de werkplaats, bij de kunstenaar/ontwerper, bij een deelnemende opleiding of elders zijn. De ruimte dient echter wel geschikt te zijn om het betreffende ambacht vrij te kunnen beoefenen.

Lab-partners

Uitgangspunt van elk Lab vormen de ambachtsmensen die werken aan de borging van hun ambacht. Per Lab wordt voor één ambacht gewerkt aan een specifiek aspect van toekomst geven. Afhankelijk van de vraag van de ambachtsman of -vrouw worden er passende Lab-partners gezocht. Er wordt naar gestreefd dat er minimaal een leerling van een vakopleiding en een innovator (in stap 1 is dat een kunstenaar/ontwerper) per Lab deelneemt.

Het driehoekige schema met ambachtsman/-vrouw, student en innovator, of beter de dynamische uitwisseling tussen deze drie, vormt het uitgangspunt van het AmbachtenLab-model. Dit model, gebaseerd op het creatief maakmodel is in twee stappen verdeeld*. Stap 1 is weer opgedeeld in zes fases die, in de praktijk, in elkaar overvloeien. Bij aanvang van stap 1, in de eerste twee fases, staat de ambachtsman/-vrouw bovenaan in het schematische driehoekmodel. Hij of zij neemt het voortouw door onderricht te geven aan de andere deelnemers van het Lab in de basisvaardigheden en technieken van het ambacht. In de derde en vierde fase van stap 1 gaan de andere deelnemers met die basiskennis aan de slag. Door te oefenen en uit te proberen doen men als vanzelf de eerste onderzoeksvragen op. In de vijfde en zesde fase 'bespeuren' de innovatoren de mogelijkheden van het ambacht maar kunnen zij hun vinger er nog niet

Achtergrondinformatie

achter krijgen. Fase 7 vormt het scharnierpunt in het AmbachtenLab. Dit is de fase dat de innovatoren de leiding overnemen van de ambachtsman/vrouw. De vragen “hoe-wat-waarom” die aanvankelijk frustrerden zijn uitgekristalliseerd: “Je ziet het pas als je het weet!” Ofwel: de vraag stellen, is hem beantwoorden. In stap 2 van het AmbachtenLab veranderen de rollen van de deelnemers. De leiding van het proces is nu bij de innovator gekomen en de ambachtsman/-vrouw gaat mee in diens verkenning op vernieuwing.

Materieel en immaterieel erfgoed

Veel vormen van immaterieel erfgoed zijn nauw verbonden met voorwerpen, gebouwen en of plaatsen. Materieel en immaterieel erfgoed zijn niet los te denken van elkaar. Dat materieel en immaterieel erfgoed onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, blijkt al uit het UNESCO Verdrag inzake

Erfgoeddragers hebben behoefte aan samenwerking met musea, omdat die hen effectief kunnen ondersteunen bij de borging van immaterieel erfgoed

Musea kunnen de rol van conservator van ons erfgoed nog uitbreiden

Bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed. Het verdrag spreekt over immaterieel erfgoed, ‘met inbegrip van de bijbehorende instrumenten, voorwerpen, artefacten en culturele ruimtes’. Denk bijvoorbeeld aan het ambacht van molenaar, waarbij de molenaar niet kan functioneren zonder de molen als zijn bedrijfsinstrument. Denk aan de kostuums voor carnaval. Of aan kruisen en baldakijnen voor een religieuze processie. Ook de plaats waar het immaterieel erfgoed speelt is belangrijk. Een corso heeft bouwplaatsen en een corso-route nodig; het heggenvlechten vindt plaats in een weiland. Bij het gebruik van historische voorwerpen, zoals in een processie, is het museum vaak een onmisbare partner. De rol die Museum Het Catharijneconvent speelt in het borgen van het materieel erfgoed dat samenhangt met de traditie van Sint-Maarten, is hier een goed voorbeeld van.

Vanuit de erfgoeddragers (de beoefenaars en makers) is er behoefte aan samenwerking met musea, omdat musea hen effectief kunnen ondersteunen bij de borging van immaterieel erfgoed. Sterker nog: musea kunnen deel uitmaken van de erfgoedgemeenschappen. Denk bijvoorbeeld aan het Zeeuws Museum dat streekdrachtmakers en -kenners samen-

Achtergrondinformatie

brengt met designers en ze elkaar laat inspireren om het erfgoed levend te houden.

Voor musea bieden activiteiten rond immaterieel erfgoed een uitstekende mogelijkheid om in te spelen op de continue veranderingen in de samenleving, bijvoorbeeld rond een maatschappelijk thema als diversiteit. Door samen te werken met de erfgoeddragers (denk daarbij aan de beheerders, bestuurders en beoefenaars van immaterieel erfgoed), kunnen musea verschillende mensen bij elkaar brengen en daardoor directe aansluiting vinden bij de makers en de beheerders van het erfgoed. Daarnaast krijgen de musea er een functie bij: een plek van ontmoeting en uitwisseling.

Zorg voor erfgoed

Materieel en immaterieel erfgoed zijn nauw met elkaar verbonden. Objecten worden vervaardigd en daar is ambachtelijk vakmanschap voor nodig. Monumenten, cultuurlandschappen, collecties zijn tot stand gekomen door hoogwaardige kennis en kunde die soms generaties lang zijn doorgegeven. In tradities spelen voorwerpen en plaatsen op allerlei manieren een centrale rol. Ook bij levensrituelen nemen voorwerpen veelal een belangrijke plaats in. In beide gevallen – immaterieel en materieel erfgoed – gaat het om de betekenis die erfgoed voor mensen heeft en die ze er aan geven. En in beide gevallen is de zorg voor het erfgoed van cruciaal belang om het door te kunnen geven en om het in de huidige dynamische samenleving te laten functioneren. Tradities sterven uit als er geen uiting aan wordt gegeven, objecten verliezen hun betekenis als we ze verwaarlozen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed richt zich op de zorg voor het materieel erfgoed. Op allerlei manieren is dat verweven met immaterieel erfgoed, van molenaarsambacht tot Mariabedevaarten, van restauratie tot gebruik. De instandhouding kan daarom alleen in samenhang worden opgevat. De vorm kan niet zonder de inhoud. En omgekeerd. Een nauwe samenwerking met Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland is noodzakelijk en zinvol om de zorg voor het erfgoed met succes mee te kunnen laten groeien met de dynamiek van de samenleving.

Arjen Kok, senior onderzoeker bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (in: *Immaterieel Erfgoed als proeftuin van een mondialiserende samenleving - Kennisagenda 2017-2020*)

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland ziet de methodiek van het AmbachtenLab als een belangrijke impuls om de ‘borging’ van ambachten actief te verkennen.

Borgen

Het is allereerst belangrijk om het begrip ‘borging’ duidelijk te definiëren, omdat borgen meer is dan conserveren en kennisoverdracht. Borgen bij immaterieel erfgoed betekent beschermen, maar ook ruimte en mogelijkheden scheppen voor verandering, voortgang en ontwikkeling. Immaterieel erfgoed is altijd levend erfgoed; dat verandert onder invloed van de maatschappelijke en culturele dynamiek. Om immaterieel erfgoed levend te houden is die verandering zelfs een belangrijke voorwaarde. Borging betekent dus dat er toekomst wordt gegeven aan (de functie van) immaterieel erfgoed.

Het museale conserveren is één aspect van borgen maar ook kennisoverdracht, de dynamiek van verandering en innovatie zouden een onderdeel van het museale beleid kunnen vormen. Wanneer musea dat tot hun taakstelling gaan rekenen, zouden zij hun rol als conservator van ons erfgoed kunnen uitbreiden. Door hun deuren te openen, niet alleen voor de bezoekers, maar ook voor actuele maatschappelijke ontwikkelingen, verandert de rol van het museum. Door deze rol aan te nemen, kunnen musea ontegenzeggelijk de tijdsgeest meer op de hielen zitten. Als ‘proeftuin’ vervullen zij daarmee een belangrijke taak midden in de maatschappij.

AmbachtenLab 'Fries houtsnijwerk'

Achtergrondinformatie

Objecten uit het museumdepot kunnen het vertrekpunt vormen van een Lab

Het museum als Lab

Musea hebben een belangrijke rol in het borgen van ons erfgoed. Zij zijn experts in het conserveren van waardevolle objecten. Bewaren is slechts één aspect van het borgen, de andere twee zijn kennisoverdracht en innovatie. Objecten uit het museumdepot kunnen het vertrekpunt vormen van een Lab. Daarmee wordt de collectie het huidige tijdsgewricht binnengeloodst en geactualiseerd. Bovendien positioneert het museum zich met de organisatie van een AmbachtenLab als broedplaats, als plek van ontmoeting en kennisuitwisseling tussen verschillende doelgroepen die je aan je wil binden als culturele organisatie. Een AmbachtenLab kan dus verschillende kerndoelen binnen een museum dienen.

Alle ambachtsmensen leveren unieke, handgemaakte, producten

AmbachtenLab 'Papierscheppen'

Doelstellingen

Het AmbachtenLab brengt ambachtslieden, studenten uit het vakonderwijs en kunstenaars/ontwerpers met elkaar in contact, om tot een kruisbestuiving te komen. Het Lab wil de verschillende schakels van het productieproces bijeen brengen om elkaar in een intensieve werkperiode te stimuleren tot kennisuitwisseling en innovatie.

De centrale schakel in het AmbachtenLab is de ambachtsman/-vrouw. Zij vormen de basis; zonder hen is een ambachtelijk productieproces onmogelijk. Maar om dat proces op lange termijn te garanderen hebben we de vakopleidingen nodig, die hun studenten de mogelijkheid bieden zich te bekwamen en te verdiepen in vakspecifieke kennis die bij de ambachtslieden gerijpt is.

Daarom wordt tweede schakel gevormd door de betrokken vakopleidingen en jonge vakmensen; zij zijn onontbeerlijk voor de ambachten op langere termijn. Zonder hen is er geen toekomst voor het ambacht.

De derde schakel in deze keten wordt gevormd door innovators. Dat zijn in stap 1 meestal kunstenaars/ontwerpers: mensen die van nature voorbij conventies kunnen denken maar die wel respect hebben voor het ambacht en bovenal de meerwaarde ervan en het scala aan mogelijkheden van het ambacht onderkennen. Want voor innovatie van het ambacht heb je sparringpartners nodig, die met je mee willen denken, maar die ook tegengas kunnen en willen geven. Elk Lab zoekt daartoe sparringpartners die uitdagen en 'moeilijke' vragen willen stellen. In stap 2 kunnen in plaats van kunstenaars/ontwerpers ook marketeers in de keten worden opgenomen.

Elk Lab zoekt daartoe sparringpartners die uitdagen en 'moeilijke' vragen willen stellen

Achtergrondinformatie

Deze drie schakels vormen een vanzelfsprekende productieketen die zichzelf in stand kan houden en bovenal, met het oog op de toekomst, zich kan vernieuwen. Met het verbinden van de drie schakels zijn kennisoverdracht, inspiratie en innovatie te bewerkstelligen en dat is wat het Lab tot doel heeft.

Eén Lab, vijf resultaten

Behalve dat het ambacht voor de toekomst geborgd wordt door de opzet van het Lab, zijn er ook voor de deelnemers individueel, doelstellingen te behalen. De studenten uit het vakonderwijs leren van de ontwerpmethoden die kunstenaars/ontwerpers hantieren, of de strategieën die marketeers ontwikkelen om producten te promoten. De kunstenaars/ontwerpers leren op hun beurt weer veel van de vaktechnische benadering en materiaalkennis die de vakstudenten en de ambachtsmensen met zich meenemen.

1 Als initiatiefnemer verwacht Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland borging van kennis en kunde en wil het een opmaat voor innovatie van het ambacht organiseren.

2 Deelnemende ambachtslieden kunnen van de conceptuele manier van kijken leren van de kunstenaars/ontwerpers (de innovators). Daarnaast voelt de deelname aan een Lab, met het museum als organisator, voor ambachtslieden als een vorm ondersteuning en promotie van hun ambacht. Ze voelen zich gesteund en stappen daardoor makkelijker uit hun 'comfortzone'.

3 MBO-vakscholen verwachten kennis te nemen van en zich te kunnen verdiepen in de ambachtelijke kennis en kunde en zoeken contact met (ambachtelijke) productontwerpers.

4 Kunstenaars/ontwerpers verwachten te leren van de ambachtsmensen over materiaal en techniek, het bevragen van techniek en materiaal en van het 'work in progress'.

5 Ambacht gerelateerde musea in Nederland kunnen de actieve rol die het Nederlands Openluchtmuseum en Kenniscentrum

met het AmbachtenLab hebben ingenomen als format adopteren, om de veranderende rol van musea te onderzoeken en te documenteren.

Deelnemers

Voordat een museum de organisatie van een AmbachtenLab ter hand neemt, moet het zich bewust zijn van het feit dat het ambachtveld net zo'n rijke schakering kent als de rest van het culturele veld. Alle ambachtsmensen leveren unieke, handgemaakte, producten. Ambachtsmensen weten wat ze waard zijn, maar zij zijn op zoek naar waardering voor hun kennis en kunde. Bij de samenstelling van een deelnemersteam voor een AmbachtenLab zijn respect en bereidwilligheid tot kennisuitwisseling voorwaarden om tot samenwerking te komen. De deelnemers vormen samen een onderzoeksteam. Wederzijdse interesse en complementaire eigenschappen en/of visie zijn de grondslagen voor het samenstellen van goed een team van een AmbachtenLab.

Het museum dat een AmbachtenLab wil organiseren, moet in overleg met de ambachtsman/-vrouw bepalen welk aspect van het betreffende ambacht men binnen het AmbachtenLab wil gaan onderzoeken. Wanneer daar duidelijkheid over bestaat, kan men zich vervolgens gaan beraden op wat voor een kunstenaar/ontwerper nodig is om dat specifieke aspect te onderzoeken. En dan volgt ook als vanzelf welke vakschool daaraan gekoppeld kan worden.

AmbachtenLab 'Papierknipkunst'

Achtergrondinformatie

Ambachtslieden

Wat is ambachtelijk? Een definitie van 'het ambacht' is niet direct voorhanden, maar er is wel een aantal heldere criteria die het ambacht en de daaruit voortkomende producten onderscheidend maken:

- Een ambachtsman/-vrouw is in staat een product van grondstof tot eindproduct te maken;
- Een ambacht heeft een historische en culturele basis;
- Een ambacht leer je door het vaak te doen. Door de herhaling van de handeling wordt de handeling deel van je motoriek. Een veel gehanteerde stelling geeft aan dat het 10.000 uur duurt om een ambacht te leren, wat overeenkomt met vijf jaar werken (Richard Sennet, *De Ambachtsman - De mens als maker*, 2008);
- Een ambacht is werken met hoofd, hart en handen;
- Ambachtelijke producten passen zich aan de vraag en omstandigheden van de consument/markt aan;
- In een ambachtelijk product is de hand van de maker terug te vinden, omdat ieder product uniek is;
- Ambacht is tijd. Ambachtelijke producten worden gemaakt met zorg en aandacht;
- Het ambacht ligt aan de basis van ieder maakproces.

MBO-studenten

Studenten van de vakscholen maken kennis met de verschillende aspecten van een ambacht. Aan de hand van een conceptueel materiaal- en techniekonderzoek, dat kunstenaars/ontwerpers eigen is, leren de studenten de basisvaardigheden van het ambacht. Zij bevragen zowel de ambachtsman/-vrouw als de kunstenaar/ontwerper.

De MBO-student(e) staat wat materiaal- en techniek kennis betreft nog aan het begin van zijn/haar carrière, maar is doorgaans al beter ingevoerd dan jonge kunstenaars en ontwerpers.

In de productieketen die het AmbachtenLab nastreeft zijn het dan ook de ambachtsmensen die zich de domeinen van materiaal, techniek en vaardigheden volledig eigen hebben gemaakt.

Kunstenaars

Kunstenaars rangschikken de beeldende aspecten (kleur, vorm, ruimte, textuur/structuur, ordening en compositie, licht/donker, materiaal) zodanig tot er voor hen een betekenis (een narratief) ontstaat.

Ontwerpers

Ontwerpers rangschikken de beeldende aspecten zodanig tot er een algemene vorm van toegevoegd waarde ontstaat.

Het verschil tussen kunstenaars en ontwerpers is in de praktijk niet meer zo heel groot. De grenzen tussen de verschillende vakgebieden zijn de laatste decennia geslecht door interdisciplinaire projecten en digitale media. In het huidige kunstonderwijs is er echter steeds minder aandacht voor de materiaal- en de techniekbeheersing, zeg maar de ambachtelijke kant van de kunsten, het maken. Kennis van techniek, vaardigheden, materiaaleigenschappen en materiaalexpressie zijn op de achtergrond geraakt in het kunstonderwijs. Dat heeft als consequentie dat de rangschikking van de beeldende aspecten meer en meer aan de hand van conceptuele uitgangspunten plaatsvindt.

AmbachtenLab 'Stoelenmatten'

Handleiding

Innovatie vraagt om onderzoek maar start met kennisuitwisseling. Innovatie is een dialoog, een wisselwerking en een kruisbestuiving tussen verschillende disciplines en vakgebieden. Het is een proces dat zienswijzen, ambachtelijke technieken en technische ontwikkelingen met elkaar combineert tot nieuwe inzichten. Om een duurzame productieketen te organiseren en een innovatie van een ambacht te bewerkstelligen zijn alle drie de vakgroepen, ambachtsmensen, MBO-studenten en kunstenaars/ontwerpers onontbeerlijk.

Checklist AmbachtenLab

Stel als museum bij het opzetten van een AmbachtenLab de volgende vragen:

1 Welk ambacht past binnen het profiel van het museum?

Aanknopingspunten hierbij kunnen zijn de doelstellingen van een museum, de brede (ambachtelijke) collectie of specifieke onderdelen van de collectie die nog niet vaak zijn getoond, maar waar wel een interessante geschiedenis aan vast zit.

2 Welk ambachtslieden zijn hieraan te koppelen/bereid om in een Lab te participeren?

Vaak zal het museum rondom een bepaalde ambachtelijke collectie al contacten onderhouden met beoefenaars van het ambacht. Daarnaast onderhoudt het Kenniscentrum middels de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland (en breder: het Netwerk daaromheen) contact met een groot aantal ambachtslieden in Nederland. Desgewenst kan het Kenniscentrum in de keuze en selectie van ambachtsmensen adviseren en ondersteunen.

3 Op welk(e) aspect(en) van het ambacht moet het onderzoek zich richten?

Mogelijk te onderzoeken aspecten zijn: materialen, technieken, productvorm, productidentiteit en in een later stadium product placement. Door eerst de ambachtspersoon te interviewen, eventueel gevolgd door een tweede interview, zijn de uitgangspunten van het Lab bij aanvang helder en duidelijk. Een onderzoek kan en mag zich natuurlijk verleggen naar een ander onderwerp of aspect, maar het is interessant om de verschillende stappen en ontwikkelingen binnen het Lab te monitoren en te archiveren.

Om de vier Labs uit de pilot (Stoelenmatten, Papierscheppen, Fries Houtsnijwerk, Papierknipkunst) te monitoren zijn deze allemaal op foto en film vastgelegd. Als onderdeel van het Lab werden alle deelnemers voor de films geïnterviewd:

Fries Houtsnijwerk www.immaterieelerfgoed.nl/nl/ambachtenlabfrieshoutsnijwerk

Papierscheppen <https://www.immaterieelerfgoed.nl/ambachtenlabpapierscheppen>

Stoelenmatten www.immaterieelerfgoed.nl/nl/ambachtenlabstoelenmatten

Papierknipkunst <https://www.immaterieelerfgoed.nl/Ambachtenlabpapierknipkunst>

4 Welke kunstenaars/ontwerpers kunnen in een Lab participeren?

Naar aanleiding van de antwoorden van de ambachtsmensen kun je als organisator gaan scouten welke kunstenaar/ontwerper in het betreffende Lab zouden kunnen participeren. Neem hierbij in acht in welke mate een potentiële deelnemer interesse in het ambacht heeft en in staat is tot een (kritische) dialoog en samenwerking. Doel is gezamenlijk onderzoek, een kruisbestuiving en kennisuitwisseling tot stand te brengen. Hij of zij moet respectvol kunnen reflecteren op de verschillende aspecten van het ambacht en die reflecties in verschillende fases van het onderzoek als nieuwe uit-

Handleiding

gangspunten kunnen inzetten. Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland kan bij de scouting van kunstenaars/ontwerpers adviseren.

5 Welke MBO-opleiding kan in een Lab participeren?

Voor elke opleiding geldt dat men een strakke jaarplanning hanteert. Afwijken van de planning gebeurt in de praktijk alleen als de vragende partij alle organisatorische kwesties oplost, dan wel afhandelt. De pilots hebben het Kenniscentrum geleerd dat de vraag aan een opleiding heel concreet moet zijn. Besef dat de reisafstand en de daarmee samenhangende reistijd een belangrijke factor is voor studenten. Voor opleidingen kan de planning, op welke dag van de week en welk tijdstip van de dag, welk blok en de sequentie van de bijeenkomsten bepalend zijn voor de keuze om wel of niet deel te nemen. Zoek derhalve eerst regionaal zowel naar de ambachtsmensen als naar mogelijke deelnemers en opleidingen. Dergelijke verbindingen zijn gemakkelijker te leggen, en met het oog op de toekomst zijn deze relaties ook gemakkelijker te onderhouden. Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland kan hierbij adviseren. In eerste instantie ligt de focus op MBO-vakopleidingen, maar bij sommige ambachten zou ook gekeken kunnen worden naar HBO-vakopleidingen.

6 Wat is de rol van een museum als gastheer voor het AmbachtenLab?

Een museum is 'gastheer' voor het AmbachtenLab, maar het Lab hoeft niet fysiek plaats te vinden in het organiserende museum. Nodig de deelnemers voor de eerste keer uit in het museum, verzorg een gezamenlijke briefing naar de deelnemers, leid ze rond, schets de achtergronden van de geschiedenis van de collectie en licht de doelen van het Lab toe.

De locatievoorwaarden van een Lab hangen mede af van de partners binnen dat Lab. Waar komen zij vandaan? Reistijd en bereikbaarheid zijn daarin belangrijke factoren. Wat is voor het ambacht een geschikte locatie om te werken?

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland kan bij de scouting van kunstenaars en ontwerpers adviseren

Elk ambacht kent zijn specifieke voorwaarden en omstandigheden ten aanzien van de werkplaats. Lang niet alle werkzaamheden kunnen in het museum plaatsvinden. Houd hierbij rekening wanneer er gezocht wordt naar een geschikte werklocatie. Wanneer er MBO-studenten deelnemen, zou de betrokken opleiding ook een goede locatie kunnen zijn.

7 Hoe wordt een Lab gevolgd en gearhiveerd?

Het AmbachtenLab heeft het karakter van zowel een workshop als een denktank, waarbij alle deelnemers actief participeren. Dat vraagt om een afgescheiden werkplek, waar in alle vrijheid geëxperimenteerd kan worden, zonder tussenkomst van publiek. Het AmbachtenLab heeft dus geen directe publieksfunctie. Maar hoe kun je geïnteresseerden (museumbezoekers en andere museummedewerkers), deelgenoot maken van de voortgang van een Lab en inzicht geven in een ontwerpproces? Voor de vier pilot Labs in het Nederlands Openluchtmuseum zijn daartoe steeds losse filmitems gemaakt, waarin de deelnemers kort werden geïnterviewd over het wel en wee in het Lab. Deze items zijn gepubliceerd op verschillende sociale media en op de website van het Kenniscentrum. Daarnaast is van elk Lab een fotoreportage gemaakt, waarbij de nadruk lag op de interactie tussen de deelnemers. De filmitems en de fotoreportage kunnen ook onderdeel zijn van een eindpresentatie (tentoonstelling) of andere publicitaire evenementen en aansluitend worden opgenomen in het museumarchief. Bespreek vooraf de opties voor communicatie over het Lab met de deelnemers, zeker wanneer zij zelf ook over hun verrichtingen willen publiceren op bijvoorbeeld social media.

Handleiding

Met een AmbachtenLab relateer je onderdelen van je collectie aan de actualiteit

8 Wel of niet een Lab presenteren?

De presentatie van een Lab binnen het museum kan een aantal doelen dienen. Ten eerste kan een museum met de inzet van een AmbachtenLab zijn maatschappelijke rol als plek van kennisontwikkeling en -overdracht verder uitbouwen. Conserveren en presenteren van objecten is slechts één zijde van de museale medaille. Moderne kennisoverdracht is een dialoog; deze gaat twee kanten op. Wanneer het een museum lukt die uitwisseling tot stand te brengen binnen het museum, dan onderhoud je een andere relatie met je bezoeker en je collectie. Een AmbachtenLab kan ambachtelijke voorwerpen uit de collectie als onderwerp hebben, daarmee relateer je die delen van de collectie aan de actualiteit, hetgeen aanleiding kan zijn om zo'n dialoog te starten. Ten derde kan een museum het ambacht een podium geven door de ontwikkelingen binnen het Lab te tonen en er symposia en studiedagen aan te weiden. Tijdens zo'n evenement worden de beoefenaars, belanghebbenden en geïnteresseerden met elkaar in contact gebracht. Het museum verkrijgt hiermee ook de functie van platform voor kennismaking en uitwisseling.

De resultaten van stap 1 van het AmbachtenLab zijn voornamelijk vingeroefeningen en materiaal oefeningen, met soms een eerste aanzet voor een proefmodel. Stap 1 van het AmbachtenLab (fase 1-6) geeft een kijkje-in-de-keuken van het creatief maakproces, maar is in tastbaar resultaat (te) beperkt voor een tentoonstelling. De rudimentaire aanzetten van stap 1 kunnen wel de aanleiding vormen voor gesprekken met (intern in het museum) de conservatoren en (extern) vakgenoten van de deelnemers. Een presentatie van meerdere opeenvolgende Labs biedt de uitgelezen mogelijkheid om juist

die verschillende 'stakeholders' bij elkaar te brengen: ambachtsmensen, kunstenaars, ontwerpers, vakstudenten en conservatoren. Voor een presentatie moet ongeveer € 5.750,00 worden berekend (zie pagina 16).

9 Wie begeleidt een Lab en hoe?

De opstart van het AmbachtenLab is vrij eenvoudig te realiseren met een persoon die midden in de museumorganisatie staat en met de verschillende facetten van het museumbeleid bekend is. Het interview met de ambachtspersoon in kwestie en de briefing met de andere deelnemers kan door deze centrale persoon uitgevoerd worden. De scouting en selectie van de andere deelnemers ligt bij de aangewezen begeleider. 'Place-making' binnen het museum kan in onderling overleg door meerdere mensen uit de museumorganisatie worden opgepakt (bijvoorbeeld ook medewerker educatie of communicatie). Eén en ander is mede afhankelijk van de samenstelling van de organisatie. Hierbij kan Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland als ondersteunend en/of uitvoerend adviseur optreden.

10 Wat is de looptijd van een Lab?

Stap 1 van het AmbachtenLab

Eerste ontmoeting en kennismaking

Over een werkperiode van vijf tot acht weken komen de deelnemers acht maal samen. In de pilot is per bijeenkomst zes uur gerekend. Vanwege de intensieve samenwerking bleek dat ruim voldoende. Sommige ambachten zijn arbeidsintensiever dan andere, dat vraagt

Handleiding

Uitleg en verkenningen

in die gevallen om een aangepaste planning. Stap 1 omvat de opstartfase van het gezamenlijke onderzoek. Bij de eerste bijeenkomsten is de ambachtsman of -vrouw nog docent. Hij of zij legt de basisbeginselen van het ambacht uit en brengt de vaardigheden bij. Eenmaal aan de gang, dan waaiert het onderzoek o.l.v. de innovators uit in den brede.

Het kan zijn dat een AmbachtenLab na stap 1 eindigt: er is verkend op innovatie, er zijn al dan niet nieuwe ideeën ontstaan, maar er is geen reden om die verder uit te gaan werken. Hierbij is de visie van de ambachtsman/-vrouw leidend. Het blijft uiteraard wel belangrijk ook die uitkomst van het Lab te documenteren en te presenteren. Mocht er wel aanleiding zijn voor verdere uitwerking, dan treedt stap 2 van het Lab in werking.

Proefondervindelijk werken

Stap 2 van het AmbachtenLab

Vanaf fase 7 van het creatief maakmodel verdiept het onderzoek zich. Deze fase richt zich op het mogelijk maken van kaders en voorwaarden waaraan 'het idee' zou moeten gaan voldoen. Het gezamenlijk onderzoek gaat zich vanaf dit

punt richten op constructies, toepassingen en detailleringen. Dat kan het werken aan concrete (nieuwe) producten zijn, maar bijvoorbeeld ook het toewerken naar een lesprogramma voor in het onderwijs. In stap 2 kunnen naast de deelnemers uit stap 1 ook weer nieuwe innovators worden uitgenodigd, bijvoorbeeld een marketeer (bij productontwikkeling) of docent van een vakopleiding (bij de opzet voor een lesprogramma). De deelnemers aan stap 2 moeten daarom bij aanvang opnieuw worden gebriefd.

11 Wat zijn de kosten van een AmbachtenLab?

Het format van het AmbachtenLab gaat uit van betaalde participatie van de (veelal ZZP) deelnemers. In de pilot is een bedrag van € 37,50 per uur ex BTW gehanteerd. Voor de begeleiding staat (mits de begeleider uit eigen organisatie is gerekruteerd) ongeveer acht weken, inclusief voorbereiding, contacten leggen met opleidingen en de eindpresentatie voorbereiden. Wanneer een extern persoon wordt ingezet moeten tien weken worden opgenomen in de begroting. Verder zijn een vaste materiaalvergoeding ad € 500 en 6x een dag huur van een atelier ad € 900 per Lab opgenomen. Daarnaast zijn er variabele kosten op te voeren zoals een reiskostenvergoeding voor elke deelnemer. Het is raadzaam om elk Lab op een of andere wijze te registreren, middels film dan wel fotografie. Beide media zijn in te passen, welke mediastrategie een organisatie dan ook hanteert. In de pilot werd hiervoor per Lab € 5.000 gereserveerd (film + fotografie). In totaal moet voor stap 1 € 15.000 incl. BTW worden berekend.

Musea die stap 1 van het AmbachtenLab ingaan en vanuit hun ervaring met stap 1 willen bijdragen aan verdere ontwikkeling van de methodiek, kunnen deelnemen aan een gezamenlijke aanvraag hiervoor van het Kenniscentrum bij het Fonds voor Cultuurparticipatie.

www.cultuurparticipatie.nl

De begroting van stap 2 van het AmbachtenLab laat zich moeilijker in een dergelijk rekenmodel vangen. Stap 2 beslaat fase 7 tot en met 11 van het creatief maakmodel. Het deelnemersteam

Handleiding

Rekenvoorbeeld stap 1 van een AmbachtenLab

	aantal	bijeenkomsten a 6 uur	uren/km	subtotalen		
VASTE KOSTEN		voorbereiding (intern)	8 weken/40 uur	320	pm	
		deelnemers	3 pers/6 uur/ 8 bijeenkomsten	144	5.400,00	
		materiaalvergoeding	lab afhankelijk		500,00	
		huur atelier	6x lab afhankelijk	150 p/d	900,00	
		fotografie	2x 2 bijeenkomsten		850,00	
		film	6x 5x social media item/1 film		4.200,00	
					11.850,00	€11.850,00
REISKOSTEN		reiskosten 0,19/km				
		30 km retour	8 x 60 km	480	91,20	
		30 km retour	8 x 60 km	480	91,20	
		30 km retour	8 x 60 km	480	91,20	
		reiskosten studenten	2 75 pp/mnd		300,00	
				573,60	€ 573,60	
				excl. btw	€12.423,60	
				21 % btw	€ 2.608,96	
	totaal	incl. btw			€15.032,56	

Rekenvoorbeeld presentatie van een AmbachtenLab

	aantal	opmerking	subtotalen		
PRESENTATIE		vormgeving banieren	6 sjabloon beschikbaar	600,00	
		printen banieren	6 200/stk (hier 6 begroot)	1.200,00	
		inrichting tentoonstelling	videoschermen, sokkels	2.000,00	
		vormgeving uitnodiging	sjabloon beschikbaar	200,00	
		printen uitnodiging		250,00	
		diversen		500,00	
					excl. btw
				21 % btw	€ 997,50
	totaal	incl. btw			€ 5.747,50

Handleiding

werkt aan de verdere uitwerking van de bevindingen uit stap 1 van het Lab. Denk hierbij aan proefopstellingen, proefmodellen, materiaalstalen, onderwijsmethodiek, etc. Het benodigde aantal uren hiervoor is niet op voorhand aan te geven. Het deelnemersteam van het betreffende AmbachtenLab kan bij stap 2 een andere samenstelling krijgen. Uiteraard blijft de ambachtsman/-vrouw dezelfde, maar mogelijk komt er nu bijvoorbeeld een marketeer bij. Hoeveel uur het deelnemersteam in stap 2 nodig heeft, kan aan de hand van een vragenlijst worden ingeschat. De vragen zijn:

- Wat willen wij van stap 1 verder gaan uitwerken in stap 2?
- Wie heb ik daarvoor nodig, om mee te denken, mee te werken?
- Welke materialen, welke technieken hebben we daar voor nodig?

Musea die stap 2 van het AmbachtenLab ingaan, wordt geadviseerd hierover vooraf contact op te nemen met het Mondriaan Fonds (bij kunstenaars als de coördinerend innovator) of Stimuleringsfonds Creatieve Industrie (bij ontwerpers als de coördinerend innovator) om de mogelijkheden van een financiële bijdrage te bespreken. www.mondriaanfonds.nl
www.stimuleringsfonds.nl

12 Hoe worden de afspraken over een AmbachtenLab vastgelegd?

Om het AmbachtenLab een juridische basis te geven, heeft Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland een (model voor een) samenwerkingsovereenkomst laten opstellen. Alle deelnemers tekenen deze overeenkomst, waarin de intenties en doelstellingen van het betreffende AmbachtenLab staan vermeld. Daarnaast zijn hierin ook de rechten en plichten van de deelnemers vastgelegd, wat de samenwerking behelst en de eigendomsrechten van de ideeën en voorstellen die uit de samenwerking voortkomen. Het organiserende museum ondertekent de overeenkomst ook, aangezien het één van de participanten van het Lab is. Het museum ziet af van

Alle deelnemers tekenen deze overeenkomst, waarin de intenties en doelstellingen van het betreffende AmbachtenLab staan vermeld

eigenaarschap van de ideeën of voorstellen die uit het Lab voortkomen, in welke vorm dan ook. Het organiserende museum heeft voor elke deelnemer, naast de samenwerkingsovereenkomst, ook een opdrachtovereenkomst. Hierin staan de voorwaarden tot deelname aan een Lab, de vergoeding die elke deelnemer mag declareren en de reiskostenvergoeding vermeld. Beide overeenkomsten zijn onderdeel van dit handboek (bijlagen).

13 Wat zijn aandachtspunten voor ontwerp en communicatie?

Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland heeft het AmbachtenLab ontwikkeld als een methode om het ambachtenveld te ondersteunen in zijn wens om aan onderzoek en ontwikkeling te doen. Innovatie is de enige manier om de kennis van ambachtslieden verder te ontwikkelen en te waarborgen voor de toekomst. Bij start van het AmbachtenLab heeft grafisch ontwerp bureau Ontwerphaven het ontwerp verzorgd. Het Lab moet een eigen uitstraling hebben, los van het Kenniscentrum en het Nederlands Openluchtmuseum. Het idee achter de vormgeving is dat het ambacht dynamisch is en onverwachte inzichten en vergezichten kan opleveren. De vormgeving is integraal onderdeel van het AmbachtenLab; sjablonen voor banners, flyers en dergelijke worden in verschillende maten bijgevoegd. Het is de bedoeling dat elk museum dat binnen het AmbachtenLab participeert dezelfde vormgeving inzet in de publiciteit over het AmbachtenLab, zowel digitaal als geprint. Dit is vastgelegd in de licentieovereenkomst. Het staat participerende musea vrij om deze sjablonen e.d. te vervlechten met de eigen huisstijl.

Handleiding

Voorbeeld van een presentatie

14 Wat is de licentie?

Het Kenniscentrum ziet de methodiek zoals beschreven in het Handboek AmbachtenLab (versie 1.0) als een methodiek die in samenwerking met andere musea verder ontwikkeld gaat worden. Uitgaande van en rekening houdend met regionale verschillen en specifieke randvoorwaarden die sommige ambachtelijke technieken stellen, zal zoveel mogelijk de methodiek (versie 1.0) als onderlegger van het te organiseren AmbachtenLab dienen.

Bij gewenste aanpassingen aan de methodiek, bijvoorbeeld naar aanleiding van specifieke randvoorwaarden, zal de projectleider van dat AmbachtenLab contact opnemen met het Kenniscentrum; met het oog op de verdere ontwikkeling van de methodiek willen we graag over het verloop van een Lab en met name specifieke ontwikkelingen geïnformeerd worden.

15 Wie kan meer informatie verstrekken?

Musea die interesse hebben om een AmbachtenLab te organiseren, kunnen voor aanvullende informatie contact opnemen met Frank Hemeltjen, coördinator voor het AmbachtenLab vanuit het Kenniscentrum, via:

f.hemeltjen@immaterieelerfgoed.nl

Bijlagen

Voor musea die gaan participeren binnen het AmbachtenLab is een handige toolkit samengesteld met modellen van overeenkomsten en ontwerpsjablonen om te gebruiken bij communicatie (alleen beschikbaar voor musea die gaan participeren in het AmbachtenLab).

1. **Licentie overeenkomst**, waarin de voorwaarden voor het gebruik van de merknaam, methodiek en vormgeving van het AmbachtenLab zijn vastgelegd.
2. **Model samenwerkingsovereenkomst**, waarin de rechten en de plichten ten opzichte van elkaar (de deelnemers) zijn vastgelegd. Het museum is ook een deelnemer, en mede ondertekenaar maar deelt niet in het auteursrecht.
3. **Model opdrachtovereenkomst**, waarin het museum de deelnemers opdracht verstrekt voor deelname aan het AmbachtenLab.
4. **Model stageovereenkomst**, waarin museum, opleiding en stagiaire de deelname aan het AmbachtenLab vastleggen.
5. **Model Projectplan**, waarin alle werkspraken (planning, voortgang evaluatie, e.d.) rondom een betreffend AmbachtenLab worden vastgelegd.
6. **Pakket vormgevingsproducten**, met sjablonen van logo, social media-banners, tentoonstellingsbanners en uitnodigingen voor tentoonstellingen, e.d.
7. **Beeldverslag** van de vier pilot Labs en samenvatting van de evaluatie met de deelnemers.

Colofon

Handboek AmbachtenLab, versie 1.0

Tekst Frank Hemeltjen

Eindredactie Leo Adriaanse,
Saskia van Oostveen en Lianne Verbeek

Grafisch Ontwerp Ontwerphaven

Fotografie Beeldblik Arnhem

© Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed
Nederland, juni 2019

Kenniscentrum Immaterieel

Erfgoed Nederland

Hoferlaan 4 | Postbus 649

6800 AP Arnhem

(026) 3576 113

WWW.IMMATERIEELERFGOED.NL

KENNISCENTRUM

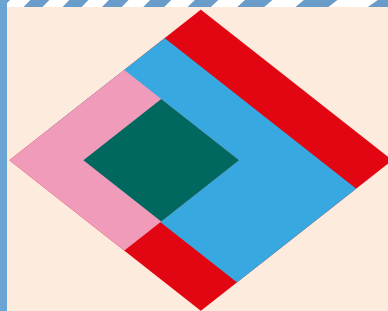
IMMATERIEEL

ERFGOED

NEDERLAND

Ambachten

LAB

KENNISCENTRUM
IMMATERIEEL
ERFGOED
NEDERLAND